Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Muistio

15.11.2022

VN/4165/2022
VN/4165/2022-YM-172

Ympäristövaliokunta

YM; vastauksia ympäristövaliokunnan kysymyksiin asiassa HE 140/2022 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä ja maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta

Ympäristöministeriön vastaukset ympäristövaliokunnan kysymyksiin 10.11.2022

Järjestelmään tallennettavat tiedot

Mitä tietoa tarkalleen tulee järjestelmään ja tarkennetaanko tulevia tietoja asetuksilla?

Järjestelmään tulevat tiedot on ehdotettu säädettävän lakiehdotuksen 5 §:ssä sekä Rakentamislain (139/2022 vp.) 72 ja 73 §:issä. Edellä mainittujen lisäksi järjestelmässä olisi lakiehdotuksen 9 §:n mukaisia tietoja.

Järjestelmän alueidenkäyttöä koskevat tiedot olisivat 5 §:n mukaan:

1) tieto kaavan vireille tulosta ja suunnittelualueen rajaus;
2) kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma;
3) tieto kaavan valmisteluaineiston nähtäville asettamisesta;
4) kaavaehdotus;
5) tieto kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta;
6) hyväksytty kaava;
7) tieto kaavaa koskevan päätöksen muutoksenhaun vireilläolosta;
8) tieto kaavan tai sen osan voimaantulosta;
9) lainvoimainen kaava;
10) hyväksytyn kaavan selostus;
11) tieto kaavan kumoutumisesta;
12) voimaantullut tonttijako sekä tieto tonttijaon kumoutumisesta;
13) rakennuskielto sekä tieto kiellon kumoutumisesta tai raukeamisesta;
14) rakentamisrajoitus sekä tieto rajoituksen kumoutumisesta tai raukeamisesta;
15) toimenpiderajoitus sekä tieto rajoituksen kumoutumisesta tai raukeamisesta;
16) suunnittelutarvealue sekä tieto sen kumoutumisesta tai raukeamisesta;
17) voimaantullut rakennusjärjestys.

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Ympäristöministeriö PL 35 00023 Valtioneuvosto	 Aleksanterinkatu 7 Helsinki	 0295 16001 +358 295 16001	 09 1603 9320 +358 9 1603 9320	 kirjaamo.ym@gov.fi

Säädösehdotuksen 5 §:n mukaisella asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä alueidenkäyttöä koskevien tietojen rakenteesta. Tietojen rakenteen säätäminen asetuksella on tarpeen eri järjestelmien teknisten rajapintojen toimintavarmuuden ja tiedon eheyden varmistamiseksi. Asetuksella ei voitaisi säätää kyseistä pykälää laajemmista tiedoista.

Järjestelmän rakennuksia koskevat tiedot olisivat Rakentamislain (139/2022 vp) 72 ja 73 §:n mukaan:

- 72 §: tieto aloitusilmoituksesta tai aloituskokouksesta, pohjakatselmuksesta, sijaintikatselmuksesta, osittaisesta loppukatselmuksesta ja loppukatselmuksesta
- Ympäristöministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä edellä mainittujen tietojen sisällöstä ja tietojen koneluettavasta muodosta.
- 73 §: tieto rakennuksen tai muu rakennuskohteen rakentamislupapäätös liitteineen, maisematyölupapäätös, purkamislupapäätös, poikkeamislupapäätös, rakennuksen suunnitelmamalli, rakennuksen toteumamalli ja tiedot
- Ympäristöministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä rakennuksesta edellytettävistä tiedoista sekä lupapäätösten ja rakennusta koskevien suunnitelmamallien ja toteutumamallien ja tietojen yhteentoimivista ja koneluettavista tiedoista ja niiden toimittamisesta. Asetuksissa ei voitaisi kuitenkaan antaa tarkempia säännöksiä muista kuin pykälien mukaisista tiedoista.

Lakiehdotuksen 9 §:n mukaisia tietoja olisivat tietojärjestelmän tiedonhuollon ja ylläpidon kannalta välttämättömät tiedot, joita Suomen ympäristökeskus tarvitsee muilta viranomaisilta. Muita viranomaisia olisivat Digi- ja väestötietovirasto, Verohallinto ja Maanmittauslaitos. Digi- ja väestötietovirastolta tarvittaisiin rakennetun ympäristön tietojärjestelmään Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmenteista annetun lain (661/2009) 15 ja 16 § mukaiset rakennuksesta ja huoneistosta talletettavat tiedot. Rakennus- ja huoneistotietoja tarvitaan, jotta lakiehdotuksen rakennustietovarannossa olisi riittävät pohjatiedot ja ajantasaiset tiedot tietojärjestelmän toimintaa varten. Maanmittauslaitokselta tarvittaisiin välttämättömät tiedot kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annetun lain (453/2002) mukaisesta kiinteistötietojärjestelmästä, johon on tallennettu kiinteistörekisterilain (392/1985) mukaiset tiedot kiinteistön lajista (kiinteistörekisterilain 2 §), kiinteistön koosta sekä kiinteistön omistajasta ja hallinnasta. Muut rakennetun ympäristön tietojärjestelmään tallennettavat kiinteistötietojärjestelmän tiedot eli tieto kiinteistön tunnuksesta, rajasta sekä tieto kiinteistön rajapisteistä ovat saatavilla kiinteistötietojärjestelmän avointen teknisten rajapintojen avulla. Verohallinnolta tarvittaisiin välttämättömät rakennusten ja rakennelmien laajuuksia ja ominaisuuksia koskevat tiedot, joita tallennetaan verohallinnon tietojärjestelmiin kiinteistöveron kantamista varten. Tietoja tarvittaisiin, jotta voidaan varmistua siitä, että kunnilla sekä muilla viranomaisilla olisi yhteneväiset tiedot verohallinnon kanssa.

Lisäksi Digi- ja väestötietovirastolta rakennetun ympäristön tietojärjestelmään salassapitosäännösten estämättä saataisiin tiedot rakennuksen omistajan henkilötunnuksesta ja rakennuksen omistajan ajantasaisista yhteystiedoista rakennuksen omistajatiedon luomista ja ylläpitämistä varten. Henkilötunnusta tarvittaisiin, jotta rakennuksen omistaja voitaisiin yksilöidä järjestelmässä tarkasti. Omistajan yhteystietoja tarvittaisiin tietojen ylläpitämistä varten ja jotta rakennuksen omistajaan voidaan olla yhteydessä. Yhteystietoja voitaisiin käyttää tarvittaessa myös viranomaisten tehtäviä varten, mikäli viranomaisella olisi oikeus saada näitä tietoja. Rakennuksen omistajatietoa ei luovutettaisi muille kuin viranomaisille, joilla on tietoon oikeus.

Tietojen julkisuus ja turvallisuus

Millä tavalla valmistelussa on otettu huomioon tietojen julkisuus, avoimuus ja tietosuoja? Rakennusten piirustukset ovat nykyisin saatavilla pienellä kustannuksella.

Julkisuuslaki sääntelee viranomaisten asiakirjojen ja muiden tietoaineistojen julkisuutta ja salassapitoa sekä tiedon antamista asiakirjasta ja siihen liittyvää menettelyä. Lain mukaan jokaisella on oikeus saada tietoja viranomaisen julkisista asiakirjoista. Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei erikseen toisin säädetä. Asiakirjojen julkisuus perustuu perustuslain 12 §:n 2 momenttiin.

Kuntien tekemät viranomaispäätökset, kuten kaavat ovat aina lähtökohtaisesti julkisia asiakirjoja. Asiakirjojen julkisuutta voidaan rajoittaa lailla ja julkisuuslain 24 §:ssä on lueteltu asiakirjat, jotka ovat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä. Hallituksen esityksissä 139/2022 vp. ja 140/2022 vp. ei ehdoteta poikkeuksia asiakirjojen julkisuuteen tai muutoksia.

Julkisuuslain uudistamista työstetään oikeusministeriössä osana hanketta OM083:00/2020, jonka yhtenä tarkoituksena on tarkastella lain toimivuutta digitalisaation näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että asiakirjan salassapidosta ei tulisi säätää erityislailla, ellei siihen ole erittäin painavia syitä. Perustuslakivaliokunnan kanta on myös se, että asiakirjojen julkisuutta voidaan rajoittaa vain, milloin siihen on välttämättömiä syitä. Kysymys ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole siitä, että perustuslaissa esimerkiksi jätettäisiin kyseisen oikeuden sisältö lailla määriteltäväksi, vaan lainsäätäjän toimivaltaan kuuluu pelkästään sellaisten julkisuuden rajoitusten asettaminen, joita voidaan pitää perustuslaissa tarkoitetulla tavalla välttämättöminä (PeVL 43/1998 vp, s 3/I).

Kun kunta tekee päätöksen kaavasta tai rakennusluvasta, on kyseessä viranomaisen päätös, joka on lähtökohtaisesti julkinen (julkisuuslaki 5 §). Kunnalla ja muulla viranomaisella on velvollisuus luovuttaa julkisia asiakirjoja pyydettäessä, ellei luovuttamiselle ole laista johtuvaa estettä, esimerkiksi salassapitoperustetta tai sitä, että viranomaisen asiakirjassa on henkilötietoa.

Rakentamislupatiedon, esimerkiksi rakennuksen piirustusten, luovuttamista kunnan ylläpitämän tietopalvelun kautta ei ole lailla rajoitettu, ellei kyseiseen tietoon kohdistu salassapitoperusteita. Kunnat jakavat eri tietopalveluidensa kautta kaavoitus- ja rakennustietoa. Kuka tahansa voi Suomessa ottaa yhteyttä kuntaan ja pyytää rakennuksen piirustuksia nähtävilleen.

Rakennettuun ympäristöön kohdistuvat salassapitosäännökset löytyvät julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohdista, joista tärkein on kohta 7, jonka mukaan salassapidettävää tietoa ovat henkilöiden, rakennusten, laitosten, rakennelmien sekä tieto- ja viestintäjärjestelmien turvajärjestelyjä koskevat ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat asiakirjat. Lisäksi asiakirjat, jotka vaikuttavat esimerkiksi valtion turvallisuuteen tai maanpuolustukseen ovat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä (esimerkiksi julkisuuslaki 24 §:n 1 momentti kohdat 9 ja 10). Kohta 7 edellyttää viranomaisen omaa arviointia asiakirjakohtaisesti tiedon luovuttamisesta aiheutuvista haitoista suojattavalle edulle.

Viitaten ympäristöministeriön puolustusvaliokunnalle antamaan vastineeseen (13.10.2022), ympäristöministeriön näkemyksen mukaan oikeusministeriössä käynnissä oleva julkisuuslain uudistusprojekti on tarpeellinen nykyisessä lainsäädännössä esiintyvien puutteiden vuoksi.

Tietojen avoimuus

Ainoastaan 11 §:ssä mainitut tietojoukot olisivat sellaisia, joita saisi pitää saatavilla julkisessa karttapalvelussa ilman käyttäjän kirjautumista järjestelmään. Saatavilla pitämisellä tarkoitetaan sitä, että ehdotuksessa säädettäisiin enimmäismäärästä tietoa, jota saataisiin pitää saatavilla. Tarpeen ilmetessä Suomen ympäristökeskus pystyisi omalla päätöksellään lopettamaan tiedon jakamisen julkisen tietopalvelun kautta. Tällainen tarve voisi olla esimerkiksi tietoturvaan tai tietosuojaan liittyvä tarve.

Alueidenkäytöstä tietojärjestelmässä saataisiin pitää 1. lakiehdotuksen 5 §:n mukaisia tietoja, joita olisivat enintään seuraavat: 1) tieto kaavan vireille tulosta ja suunnittelualueen rajaus, 2) kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma, 3) tieto kaavan valmisteluaineiston nähtäville asettamisesta, 4) kaavaehdotus, 5) tieto kaavaehdotuksen nähtäville asettamisesta, 6) hyväksytty kaava, 7) tieto kaavaa koskevan päätöksen muutoksenhaun vireilläolosta, 8) tieto kaavan tai sen osan voimaantulosta, 9) lainvoimainen kaava, 10) hyväksytyn kaavan selostus, 11) tieto kaavan kumoutumisesta, 12) voimaantullut tonttijako sekä tieto tonttijaon kumoutumisesta, 13) rakennuskielto sekä tieto kiellon kumoutumisesta tai raukeamisesta, 14) rakentamisrajoitus sekä tieto rajoituksen kumoutumisesta tai raukeamisesta, 15) toimenpiderajoitus sekä tieto rajoituksen kumoutumisesta tai raukeamisesta, 16) suunnittelutarvealue sekä tieto sen kumoutumisesta tai raukeamisesta ja 17) voimaantullut rakennusjärjestys.

Rakennuksista saatavilla pidettäviä tietoja olisivat seuraavat tiedot: 1) pysyvä rakennustunnus, 2) rakennuskohteen valmistumisvuosi, 3) rakennuskohteen käyttötarkoitus, 4) rakentamisluvan päätöspäivämäärä, 5) rakennuskohteen käytössäolotilanne ja käytöstäpoistumispäivä, 6) rakennuskohteen julkisivumateriaali, 7) rakennuskohteen pääasiallinen lämmitystapa ja lämmitysaine, 8) rakennuskohteen tilavuus, kerrosluku, kerrosala ja kokonaisala, 9) rakennuskohteen kokonaishuoneistoala, 10) rakennuskohteen esteettömyystiedot, 11) rakennuskohteen ja huoneiston osoitetiedot, 12) rakennuskohteen osoitetiedot, 13) tieto väestönsuojasta 14) tieto siitä, mikä viranomainen olisi julkaissut tiedot tietojärjestelmään. Julkisessa tietopalvelussa ei saisi pitää saatavilla salassa pidettävää tietoa. Tieto väestönsuojasta tarkoittaisi väestönsuojien lukumäärää kohteessa, ei teknisiä tietoja.

Muiden tietojen, esimerkiksi rakennuskohteen suunnitelmien ja –mallien, saamisen tietojärjestelmästä on suunniteltu edellyttävän vahvaa sähköistä tunnistautumista ja oikeutta kyseisiin tietoihin. Vastaavia menettelyitä on käytössä muissa valtion viranomaistietovarannoissa.

Puolustusvaliokunnan lausunnon huomioon ottaminen

Puolustusvaliokunta toi esiin lausunnossaan, että lakihankkeita, joihin voi arvioida sisältyvän vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen, tarkastellaan säännönmukaisesti myös Turvallisuuskomiteassa tai muussa tarkoitukseen sopivassa poikkihallinnollisessa ohjaus- tai koordinaatioryhmässä. Turvallisuuskomitea on kokonaisturvallisuuteen liittyvä ennakoivan varautumisen pysyvä ja laajapohjainen yhteistoimintaelin, joten sen käyttö tällaiseen arviointiin olisi monella tavalla luontevaa. Jatkotoimista Puolustusvaliokunta toteaa lausunnossaan, että ennen rakennetun ympäristön tietojärjestelmän käyttöönottoa digitaalisen kiinteistötiedon turvallisuuden ulottuvuuksia tulee edelleen tarkentaa tunnistamalla ja määrittämällä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittinen infrastruktuuri. Tässä työssä tulee huomioida myös CER-direktiivin (Critical Entities Resilience) vaatimukset sekä direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä tehtävä kriittisen infrastruktuurin määrittelytyö. Valiokunta katsoi, että ennen lainsäädännön voimaantuloa paikkatiedon kansallisen turvallisuuden riskiarvion laatiminen olisi perusteltua, ja tässä tulisi huomioida myös yhtymäkohdat CER-direktiiviin. Tehtävän riskiarvion tulisi kattaa koko toimitusketju: valtionhallinto, kuntasektori sekä yritykset. Riskiarvion tulisi myös sisältää kattava tarkastelu nykyisestä paikkatiedon hallinnan kansallisesta ja EU-säädösympäristöstä, sen muutostarpeista sekä muista oikeudellisista kysymyksistä. Lisäksi sen tulisi sisältää Nato-jäsenyyden vaikutusten tarkastelu sekä paikkatiedon johtamisen ja koordinaatioon liittyvien vastuiden tarkastelu.

Ympäristöministeriö yhtyy Puolustusvaliokunnan antamaan lausuntoon ja onkin omassa lausunnossaan Puolustusvaliokunnalle tuonut esiin, että rakennetun ympäristön, kiinteistö- ja paikkatiedon turvallisuuden ulottuvuuksia on tarkennettava eri hallinnonalojen yhteistyönä ja osana kriittisen infrastruktuurin kansallista määrittelytyötä. Lisäksi ympäristöministeriö on tuonut esiin, että valmisteilla oleva CER –direktiivi luo kehykset tunnistaa kansallisesti kriittinen infrastruktuuri. Rakennetun ympäristön tieto on keskeistä yli sektorirajojen elintärkeille toiminnoille, minkä vuoksi sen hallinta on kriittistä. Näiden haasteiden ratkaisu

edellyttää samanaikaisesti toimenpiteitä sekä yleislaeissa että sektorilaeissa sekä tiedonhallinnan ja osaamisen kehittämistä. Toimenpiteet kriittiseen infrastruktuuriin liittyen tulevat vaikuttamaan suoraan järjestelmään, Suomen ympäristökeskukseen ja järjestelmän käyttäjiin riippumatta nyt ehdotetusta lainsäädännöstä.

Tietojärjestelmän suunnittelussa on tehty järjestelmän tietojen luokittelu perustuen erilaisiin uhkamalleihin (ml. sotilaallisen voiman käyttö) ja sen perusteella on suunniteltu hallintatoimenpiteitä avoimena tietona julkistettavien tietojen yleistämisestä ja karkeistamisesta. Selvityksen perusteella avoimen tiedon julkaisemisen kautta ei ole syntymässä merkittävää uutta kasaumavaikutusta koskien rakennetun ympäristön tietoa, kun suunnitellut hallintatoimenpiteet toteutetaan.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän merkitys korostuu yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden riskien varautumisessa ja hallinnassa, sillä valtakunnallinen järjestelmä mahdollistaa varautumisen nopeasti muuttuvissa tilanteissa verrattuna hajanaiseen nykytilanteeseen. Tietojärjestelmästä toteutetaan lain viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista mukainen TL IV luokan mukainen tietoturvallisuuden auditointi (3 §).

Puolustusvaliokunta on lausunnossaan todennut, että ”Puolustusvoimat soveltaa periaatetta, jonka mukaan käsiteltäessä julkista tai turvaluokittelematonta kokonaisuutta massana siitä muodostuu vähintään turvallisuusluokkaan TL IV kuuluva kokonaisuus. Tällöin kokonaisuuden sisällyttäminen julkiseen tietojärjestelmään ei ole mahdollista”.

Kyseessä on yksittäisen viranomaisen oma toimintaperiaate, ei julkisuuslain tai tiedonhallintalain perusteella tapahtuva luokittelu. Periaate ei sellaisenaan ole sovellettavissa muihin viranomaisiin tai julkisiin tietojärjestelmiin. Esitetty tietojärjestelmä toimisi samalla periaatteella kuin esimerkiksi Maanmittauslaitoksen ylläpitämä kiinteistötietojärjestelmä ja kansallinen maastotietokanta sekä Traficomin Digiroad-palvelu. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan kasaumavaikutuksia tulee hallita tieto- ja tapauskohtaisesti ja tehdä poikkihallinnollisesti hallintatoimenpiteet. Yksittäisten palveluiden tietojen rajoittaminen ei ole vaikuttavin ratkaisu tilanteessa, joissa useat toimijat jo jakavat samoja tietoja. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus, Maanmittauslaitos ja neljä suurta kaupunkia tekevät parhaillaan yhteistyötä, jotta kriittisiä tietoja ei paljastu. Tietojen poistaminen ei aina ole vaikuttavin hallintatoimenpide, sillä aineistossa olevat aukot saattavat lisätä kriittisten kohteiden löydettävyyttä.

Lakiehdotuksiin liittyvä kaavamääräysten uudistaminen on käynnissä. Kaavatietojen turvallisuus on suoraan sidoksissa siihen, miten kunta käyttää kaavamerkintöjä ja –määräyksiä sekä siihen miten se jakaa tietoja. Uusien kaavamääräysten käyttöönotto kunnissa ja maakuntien liitoissa edellyttää kaavatietomalleista säätämistä. Nykyinen lainsäädäntö ei ohjaa yhdenmukaiseen tietoon. Tietomallimuotoinen ja asetuksella ohjattu kaavoitus mahdollistaa kriittisen infrastruktuurin kohteiden rajaamisen pois. Samoin kriittisen infrastruktuurin määrittelyn muuttuessa voidaan tietojen saatavuutta järjestelmässä rajoittaa nopeasti.

Puolustusvaliokunnan lausunnossa todetaan, että hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä on tärkeää tunnistaa kiinteistötiedon kasautumisvaikutus, suhtautua paikkatiedon suojaamiseen vakavasti ja ulottaa suojaamistoimenpiteet koko kiinteistö- ja paikkatietoa käsittelevään toimitusketjuun. Mikäli elintärkeiden toimintojen tiedot digitoidaan ja tallennetaan tietojärjestelmään, tällaisen järjestelmän tietoturvaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. Myös tiedonsaantioikeuksien tarkkarajainen määrittäminen edellyttää ensin suojattavan kriittisen infrastruktuurin sekä siihen liittyvien suojattavien ominaisuuksien määrittelyä yhteismitallisesti ja valtakunnallisesti. Ympäristöministeriö yhtyy puolustusvaliokunnan näkemykseen ja toteaa, että kyseessä on eri hallinnonalat ylittävä tietoketju. Tätä kokonaisuutta tulee tarkastella osana CER-direktiivin täytäntöönpanoa.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä ja maankäyttö- ja rakennuslain muutos ovat askel kohti hallitumpaa ja turvallisempaa tiedonhallintaa Suomessa rakennetun ympäristön tiedon osalta. Muulla tehtävät kokonaisturvallisuutta lisäävät toimenpiteet tarvitsevat ehdotetun lainsäädännön, jotta toimenpiteet voidaan jalkautettua käytäntöön jo lähivuosina.

Miten suojataan yrityskaupoissa yrityksen tietojen päätyminen uudelle omistajalle?

Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan kyseisissä lakiehdotuksissa ei ole tarkoituksenmukaista säätää yksityisen sektorin tiedonhallinnasta.

Puolustuspoikkeaman lisäksi voisiko valtakunnan raja-alueen tiedot olla rajattu pois?

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän olisi tarkoitus korvata Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmässä olevien rakennus- ja huoneistotietojen hallinta. Digi- ja väestötietovirasto käyttää tietoja muun muassa äänestyksen järjestämisessä ja asuinpaikkojen hallintaan liittyvissä tehtävissä. Jatkossa Digi- ja väestötietovirasto saisi tarvittavat tiedot rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä. Lisäksi hätäkeskuslaitoksella sekä pelastustoimella olisi oikeus saada välttämättömät tiedot rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseen. Valtakunnan raja-alueen rakennus- ja huoneistotiedot olisi edellä mainituista syistä sisällytettävä rakennetun ympäristön tietojärjestelmään.

Voisiko muiden turvallisuusviranomaisten tiedot olla rajattu pois järjestelmästä puolustusvoimien lisäksi?

Osana rakennetun ympäristön tietojärjestelmän määrittelytyötä laadittiin järjestelmän tietoturvavaatimukset, joita tarkennettiin määrittelytyötä tukemaan tilatussa, erillisessä digitaalisen turvallisuuden selvityksessä. Järjestelmän tietuetason tietoturva, tiedon kasautumisvaikutukset ja kontekstisidonnaisuuksien riskit tunnistettiin, jotta digitaalisen turvallisuuden reunaehdot täyttyvät. Työtä valvoi ja ohjasi laaja ohjausryhmä (ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus, sisäministeriö, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, Digi- ja väestötietovirasto, Maanmittauslaitos, Liikenne- ja viestintävirasto, Puolustusvoimat ja SUPO sekä pysyvinä asiantuntijoina Puolustuskiinteistöt, Helsinki, Espoo ja Tampere) 23.8.2021-31.3.2022. Ohjausryhmä tunnisti tehtävänsä mukaisesti myös rakennetun ympäristön tiedon digitalisoitumisen vaikutuksia kokonaisturvallisuuteen ja kansalliseen turvallisuuteen. Tämän lisäksi laadittiin erillinen uhka- ja riskiarvio kansallisen turvallisuuden näkökulmasta, johon kuului valtioneuvostolle ja valtioneuvoston kansalialle osoitettu lausuntopyyntö tietojärjestelmän vaikutuksista YTS:n strategisten tehtävien toteuttamiseen.

Hätäkeskuslaitoksella sekä pelastustoimella olisi oikeus saada välttämättömät tiedot rakennetun ympäristön tietojärjestelmästä salassapitosäännösten estämättä lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseen. Pelastustoimi on uudistamassa tiedonhallintaansa ja siirtymässä yhteen valtakunnalliseen Pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn tietojärjestelmään. Yksi rakennetun ympäristön tietojärjestelmän toteuttamisen syistä on palvella keskitetysti pelastustoimen tietotarpeita sen sijaan, että pelastustoimi asioi jokaisen kunnan kanssa erikseen. Muun muassa näistä syistä muiden turvallisuusviranomaisten rakennuksia koskevia tietoja ei kokonaan voitaisi rajata pois järjestelmästä. Järjestelmästä ei kuitenkaan luovutettaisi salassapidettäviä tietoja, kuten rakennusten turvajärjestelyihin liittyviä tietoja, muille kuin viranomaisille, joilla on erikseen laissa säädetty oikeus tietoihin.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmän tietojen luokittelu perustuu viimeisimpään viranomaisyhteistyössä muodostettuun näkemykseen ja sitä kehitetään jatkuvasti, myös niin että se tulee huomioimaan tulevan kansallisen kriittisen infrastruktuurin määrittelyn.

Koulujen tietojen suojaaminen?

Rakentamislupien tarkempien julkisten tietojen saanti edellyttäisi vahvaa tunnistautumista ja oikeutta kyseiseen tietoon. Käyttäjänhallinnalla ja lokitietojen avulla pystytään tunnistamaan potentiaalisia riskikäyttöjä. Järjestelmän käyttäjähallinnan avulla on myös mahdollista

rajoittaa eri käyttäjien pääsyä eri luokiteltuihin tietoihin. Salassapidettävään tietoon on oikeus vain erikseen säädetyillä tahoilla.

Tarkempien rakentamislupatietojen rajoittamisella mahdollistetaan, ettei tietopalvelussa ole saatavilla rakennustietoa herkistä kohteista, kuten kouluista, sairaaloista, väestönsuojista, toimisto- ja hallintorakennuksista. Tiedon luokittelulla varmistetaan lisäksi, ettei rakennusten käyttötarkoitus vesilaitoksista, sähköasemista, konesaleista tai vastaavista kriittisistä kohteista ole saatavilla.

Miten turvakieltoasiat käsitellään?

Nykyisin kunnista tapahtuviin kuntien rakennustietojen tietopyyntöjen käsittelyihin ei liity Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 37 §:n turvakiellon mukaista menettelyä, ellei tieto ole peräisin väestötietojärjestelmästä, tai kunta on tietoinen asiasta asiakkaan ilmoituksen perusteella. Väestötietojärjestelmälain 36 §:n mukaan turvakielto koskee kiellon kohteena olevan henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista, kun kiellon kohteena olevan tietoja luovutetaan väestötietojärjestelmästä. Turvakielto ei kosketa turvakiellon kohteena olevan henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevien rakennusten, rakennuskohteiden tai huoneistojen piirustuksia, koska näitä tietoja ei käsitellä väestötietojärjestelmässä.

Rakennetun ympäristön tietojärjestelmään voi sisältyä turvakiellon alaisia yhteys- ja asuinpaikkatietoja. Turvakiellon kohteena olevan henkilön yhteystieto saadaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu laissa tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kiellon kohteena olevan henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Suomen ympäristökeskus saisi tiedon henkilölle myönnetystä turvakiellosta Digi- ja väestötietovirastolta. Tiedon perusteella Suomen ympäristökeskus voisi käsitellä turvakiellon kohteena olevan henkilön rakennustietojen luovutuksen asianmukaisesti.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohdan 31 perusteella osa rakennetun ympäristön tietojärjestelmässä käsiteltävistä henkilötiedoista voisi olla sellaisia, joihin kohdistuu salassapitovelvoite sen perusteella, että henkilö on pyytänyt itseensä liittyviä yhteystietoja salassapidettäväksi ja hänellä on perusteltu syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi. Tällaiset tiedot ovat henkilön yhteystietoja, kuten tieto henkilön kotikunnasta, puhelinnumerosta ja muut yhteystiedot. Nämä tiedot pidettäisiin salassa ja niitä luovutettaisiin vain muille viranomaisille.

Vaikutusten arviointi

Arvio kehityskustannusten riittävyydestä

Valtiovarainministeriö totesi ympäristövaliokunnalle antamassaan täydentävässä lausunnossaan (25.10.2022), ettei valtiovarainministeriöllä ole tietoa siitä, että mainitut määrärahat eivät riittäisi hankkeen ensimmäisen vaiheen toteuttamiseen ja investointikustannusten riittävyyttä arvioitaessa on mahdollisesti huomioitava myös järjestelmäkehityksen ja hankinnan vaihe.

Ympäristöministeriö toteaa, ettei sillä ole tiedossa seikkoja, joiden perusteella suunnitellut määrärahat eivät riittäisi. Järjestelmän hankintamenettely on käynnissä ja ensimmäisen vaiheen toteuttamisen kustannustaso tarkentuu vuoden lopussa.

Viitaten ympäristöministeriön ympäristövaliokunnalle antamaan vastineeseen (7.11.2022), muutoksen toteuttamiseen on varattu Julkisen talouden suunnitelmassa (JTS 2023-2026) 15 miljoonaa euroa rakennetun ympäristön tietojärjestelmälain, rakentamislain ja alueidenkäyttölain uusien digivelvoitteiden aiheuttamien muutosten kunnille ja maakuntien liitoille aiheuttamiin kustannuksiin. Kyseisen määrärahan arvioidaan tähän asti tehtyjen selvitysten perusteella olevan riittävä.

Suunnitelmien tekijänoikeudet ja järjestelmän taloudelliset vaikutukset niihin

Tekijänoikeuslain 9 §:n mukaan tekijänoikeutta ei ole viranomaisen tai muun julkisen toimielimen päätöksiin ja lausumiin, mutta tekijänoikeus voi olla itsenäisissä teoksissa, jotka sisältyvät viranomaisen päätöksiin ja lausumiin. Rakennetun ympäristön tietojärjestelmään kootaan tietoa viranomaisprosesseissa käsiteltävistä asiakirjoista. Julkisen tiedon luonteeseen kuuluu se, että siihen ei ole tekijänoikeuksia ja kuka tahansa voi hyödyntää julkista tietoa kaupallisesti. Julkinen tieto ei kuitenkaan tarkoita avointa tietoa, eli julkiseen tietoon voi sisältyä toisiokäyttöä koskevia rajoituksia, esimerkiksi nyt mainittu tekijänoikeus.

Ympäristöministeriö arvioi, ettei rakennetun ympäristön tietojärjestelmällä olisi tekijänoikeussuojaa heikentäviä vaikutuksia, vaan sillä voisi olla tekijänoikeussuojaa vahvistavia vaikutuksia. Yhteentoimivat ja tietomallimuotoiset rakentamisluvat mahdollistavat tietojen koneellista vertailua toisiinsa ja antavat oikeudenomistajille ja –haltijoille mahdollisuuden tunnistaa samankaltaisuudet teoskynnyksen ylittyessä. Tämä mahdollistaisi sen, että tekijänoikeuksien loukkauksia voitaisiin tunnistaa aiempaa tehokkaammin.

Jakelu Ympäristövaliokunta

Tiedoksi